

Denkwürdigkeiten der Gräfin zu Schleswig-Holstein Leonora Christina vermählten Gräfin Ulfeldt aus ihrer Gefangenschaft im blauen Thurm des Königsschlusses zu Copenhagen 1663—1685 nach der dänischen Original-Handschrift im Besitze Sr. Excell. des Herrn Johan Grafen Waldstein herausgegeben von Johannes Ziegler. Wien 1871.

Ejeren af Leonora Christinas Manuscript til „Jammersmindet“, Grev Waldstein-Wartenberg, har, som let forklarligt, besluttet at lade det ogsaa see Lyset i en tydsk Oversættelse, og i en meget elegant Udstyrelse er Værket udkommet i Wien, oversat af en Hr. Ziegler, Bibliothekar ved den østrigske Marine.

Saa glædeligt det end maa være for Alle, der i „Jammersmindet“ have seet et udmærket Mindesmærke over en af den danske Histories berømteste Personligheder, at det paa denne Maade vil kunne tildrage sig Opmærksomhed i en større europæisk Læsekreds, end det efter Forholdene er muligt med den danske Udgave, saameget maatte man ønske, at Udgivelsen i flere Henseender var skeet paa en anden Maade.

Det synes saaledes for det første at kunne være en berettiget Fordring fra den danske Udgiver, Hr. S. B. Smiths Side, at Hr. Ziegler ikke havde undladet at fremhæve, hvad han sikkert skylder den Udgave, som allerede forelaa. Uden at inklade sig nærmere paa Hr. Z.'s Udgaves Forhold til Originalen og til Hr. Smiths, hvilket er umuligt for den, der aldrig har seet Originalen, kan Anmelderen ikke tilbageholde at udtale som sit Indtryk, at den tydske Oversættelse, der fremtræder som foretagen efter Originalhaandskriftet, i en ikke ringe Grad har benyttet sig af den første danske Udgave. Forsaavidt som det er muligt at dømme efter det, som selve Oversættelsen eller en mærkelig Unøjagtighed, der nærmere skal berøres, ikke har udvidsket, er der ingensom-

helst Afvigelser i selve Texten mellem Hr. Z.'s og Hr. S.'s, og det — besynderligt nok — selv paa de Steder, hvor Hr. Smith har begaaet nogle mindre Fejlæsninger, som han har rettet i sin anden Udgave. Ligesaa vel har Hr. Ziegler benyttet sig af de Rettelser af Skrivfejl i Originalen, som Hr. Smith har foretaget. Kun paa eet Sted, hvor det har været umuligt at læse Texten fuldstændigt, har den tyske Udgiver vedkjendt sig den danskes Hjælp. Noterne, der næsten alle ere optagne efter de danske, anføre ofte heller ikke deres Kilde.

Selve Oversættelsen fortjener i een og det vel den vigtigste Henseende Anerkjendelse. Den særdeles vanskelige Opgave at gjengive den ejendommelige Stil og det gamle danske Sprog paa tysk er løst med Dygtighed ved Anvendelse af den samtidige tyske Sprogform, saaledes at det Charakteristiske ved Originalen, saavidt det i det Hele er muligt, er bevaret. Men ved Siden heraf bør det fremhæves som store Mangler, at Unojagtighed og en ikke fuldstændig Kundskab til det danske Sprog har medført, dels at ikke faa Sætninger og Udtryk ligefrem mangle¹⁾, dels at mange Ord ere blevne misforstaaede, ofte aldeles uden Hensyn til, at Stedet derved er blevet ganske meningsløst²⁾.

¹⁾ F. Ex.: være ett Worsens Træl (p. 13 i den danske Udgave); •Jo•, sagde G. Ranz, til: Jeg suarte (p. 49); Randbemærkningen Anm. 2 p. 64; oc tale for ded som for en Lære Klud (p. 242); hun laffde Fiiszel Tandre nock (p. 245); foruden flere andre Steder.

²⁾ F. Ex.: ieg wiste, at hand . . . kunde . . . dreye Ordene paa den Maade, hannem syntist, de gierne hørtist, de betrengte til Skade (p. 40 i d. danske Udg.) er blevet til: ich wusste, dass er . . . die Worte auff die Weise drehen konnte, wie er glaubte, dass die gerne hörten, so auff Schaden sinnen (p. 33 i d. tyske Udg.); Forerer (p. 56) oversat ved Bräutigam (p. 49); dog wiste hand icke til visze (p. 57) — doch wüste er nicht das Lied (p. 50); Læffninger (p. 95) — Lebensmittel (p. 84); den wiisze Cathrine (p. 116) — die gewisse Cathrine (p. 103); Onsdag (p. 186) — Dinstag (p. 172); I toe om ded (p. 212) — Ihr håbet es ihu genommen (p. 196); og mange andre Steder.

Hr. Ziegler har imidlertid forringet sine Fortjenester end yderligere ved til sin Udgave at knytte en Biographi af Ulfeldt og hans Hustru, der allerede er tilstrækkeligt karakteriseret ved, at han næsten uden Kritik har lagt Rousseau de la Valettes bekjendte Roman til Grund og dermed har forenet Unøjagtighed og Løshed i Enkelthederne. Grev Waldsteins Forhaabning, at den „fortræffelige biographiske Skizze“ vil blive endnu mere skattet i Danmark, vil næppe gaae i Opfyldelse.

Bogen er foruden med nogle Tavler over Corfitz Ulfeldts og Kirstine Munks Aner udstyret med Lithographier af Ulfeldt og Leonora Christina efter Grev Waldsteins Originalmalerier. Imidlertid er Aftrykket af L. C.s Billede i Hr. Smiths Udgave, der giver et langt smukkere Indtryk, heldigvis ogsaa nøjagtigere, i det mindste naar man dermed sammenholder Billedet i Golds Album over Christian IV og hans Samtidige¹⁾, der ogsaa er taget efter Grev W.'s Maleri.

Vigtigst for danske Læsere ere derimod de som Tillæg aftrykte Aktstykker til Ulfeldts Historie. Foruden Brudstykker af Leonora Christinas Autobiographi, hvoraf der ogsaa her hjemme findes en Afskrift, er der aftrykt en Skrivelse fra Corfitz Ulfeldt som dansk Rigshofmester til den tyske Kejser af 13. Februar 1611, der har været et Led i den Brevvexling mellem Christian IV og Kejseren, som Danmarks Krig med Sverig gav Anledning til, og hvor begge Parter søgte at opnaae hinandens Hjælp mod den fælles Fjende paa de gunstigste Vilkaar. Det kan bemærkes, at den, der omtales som Skrivelsens Overbringer, vistnok har været den i Ulfeldts Historie bekjendte Bernard d'Aranda²⁾.

Hovedinteressen knytter sig imidlertid til den af Corfitz Ulfeldt kort før hans Død skrevne franske Apologi. Vel har man tidligere vidst om dens Tilværelse, dels fordi et Uddrag af

¹⁾ Gold: Photographisk Album over Kong Christian IV og hans berømte Samtidige. Kbh. 1862.

²⁾ Jvfr. Slange: Christian IV's Hist. p. 1214.

den allerede 1695 er givet i et engelsk Skrift¹⁾, dels fordi den omtales i Sperlings Autobiographi og i flere trykte Breve; men den fremtræder her første Gang trykt i et fuldstændigere Udtog. Den Afskrift, som Grev Waldstein har fundet paa sit Slot Palota i Böhmen, er imidlertid afbrudt; men den Slutning, som Udgiveren drager deraf, nemlig at selve Apologien aldrig er bleven fuldendt, er urigtig, da der her paa det kgl. Bibliothek findes en fuldstændig Afskrift²⁾, som Molbech i Aaret 1850 har laaet tilsendt eller ladet besørge (desværre mangler enhver Angivelse af, hvorfra Haandskriftet stammer), ligesaavel som der i det omtalte engelske Skrift findes Uddrag af Slutningen. Den herværende og den i Böhmen fundne Afskrift, saaledes som den foreligger trykt, stemme vel ikke ganske overens; men om Forholdet imellem dem er det naturligvis umuligt at opstille noget, da næppe nogen af dem kan antages for fuldt nøjagtig, og Hr. Ziegler jo kun har udgivet den böhmiske i Udtog.

Det kunde maaske her være Stedet til at gjøre nogle Bemærkninger, der dog ikke gjøre Krav paa Fuldstændighed, om dette hidtil ikke meget paaagtede Skrift.

Det var ingenlunde fremmedt for hele det 17de Aarhundredes Forhold igjennem Skrifter at søge at vinde den offentlige Mening eller en bestemt Kreds for sine Anskuelser. Under Trediveaarskrigen lod Regeringerne selv under deres indbyrdes Stridigheder ofte Skrifter udkomme for at retfærdiggjøre deres Optræden, og særligt for Nordens Vedkommende have vi under den dansk-svenske Krig 1657—60 en lang Række saadanne Manifeste og Brochurer³⁾, der i en vis

¹⁾ The life of Count Ulfeld, Great Master of Denmark, and of the Countess Eleonora his Wife: done out of French with a Supplement thereunto, and to the Account of Denmark formerly published. London 1695. p. 103—24.

²⁾ Ny kgl. Samling 2139 b. 4to.

³⁾ En Del af dem findes nævnte i Cronholms Afhandling: Den Europeiska politikens indlytande på kriget och underhandlingarne mellan Sverige och Danmark under åren 1657—60. Kongl. Vitterhets, Historie och Antiquitets Akademiens Handlingar 26. D. p. 232.

Henseende vare for den Tid, hvad den periodiske Presse er nu. Hvad der gjaldt for Staterne, gjaldt ogsaa for Personerne; for blot at blive i Danmark og ved omtrent de samme Aar, hvor vi have det her omtalte Skrift, kan der nævnes Gunde Rosenkrands's forskjellige Forsvarsskrifter¹⁾ og den ogsaa i Ulfeldts Historie optrædende Jørgen Löwenklau's Apologier²⁾. Det var, som bekjendt, heller ikke første Gang, at Ulfeldt appellerede til den offentlige Mening; hans første Brud med den danske Regering havde fremkaldt hans „højttrængende Æresforsvar“, der endnu mere end hans Flugt havde opirret Frederik III mod ham. Paa samme Maade forsvarede Regeringen selv sin Handlemaade mod ham dels ved Skrifter dels ved Oversættelser i næsten alle europæiske Sprog af de vigtigste ham angaaende Aktstykker. Da nu den sidste Katastrophe i hans Liv var indtruffen, og Højesteretsdommen af 21. Juli 1663 var udspreedt over hele Europa, da tøvede Ulfeldt ikke med at gribe til Pennen, og allerede den 3. September udsendte han fra Brügge et i Brevform affattet kort Forsvarsskrift, der nærmest var beregnet paa den franske Regering, men dog sattes i Omlob baade i Haag og i Paris³⁾. Men det blev ikke derved. Medens Sperling selv lod sin Søn skrive en fransk Apologi, som han sendte til Anna Cathrine Ulfeldt, og som hun vilde sende til Faderen, men som med hendes andre Papirer faldt i den spanske Regerings og derefter i Hannibal Sehesteds Hænder⁴⁾, opfordrede han Ulfeldt til selv at skrive et Forsvar for sig. Omendskjønt denne mente at burde tage Sagen med Varsomhed af Hensyn til den fangne Leonora Christina, besluttede han sig dog dertil, og under sit Ophold i Basel arbejdede han, skjønt

¹⁾ Se Orion Mdskr. II, 111—12, 118—19.

²⁾ Apologia Nicolao Trollio opposita Lat. et germ. 1663. Abermahlige fernere Ehrenrettung entgegen Niels Trollen. 1668.

³⁾ Skandinäv. Litteratur Selsk. Skrifter 1806. II, 198 ff.

⁴⁾ Herom se Suhms nye Samlinger III, 244, 247. Wolffs Journal for Politik 1816. I, 126. T. A. Becker: To Fortællinger fra Enevældens Barndom. p. 141.

hindret ved sin svagelige Tilstand, nu saaledes, at han i December 1663 kunde sende nogle egenhændigt skrevne Ark til Sperling, der modtog dem ved Juletid. Hovedhensigten var at skaffe Apologien i den svenske Regerings Hænder, forat den skulde bevæges til at tilstaae ham Beskyttelse i Sverig eller maaske endog optræde for ham i Danmark; Sperling skulde her være et Mellemlid, medens Christoph Sleun, der tidligere havde været Hovmester for Ulfeldts Børn, var hans Agent i Stokholm. Sperling satte sig ogsaa i Forbindelse med en anden af Ulfeldts Venner Georg v. Plettenberg¹⁾, der skulde virke for ham ved Kejsereus Hof. At faae Apologien trykt, har vel ogsaa været paatænkt; men det var ikke muligt at realisere det. I Løbet af Januar og Februar 1664 fortsatte nu Ulfeldt sin Brevvexling med Sperling og sendte ham stadig flere Ark; ved Hjælp af sin yngste Datter og Ulfeldts Tjener Kjeld Friis copierede Sperling disse, efterhaanden som de kom, og sendte dernæst Originalarkene til Sleun, der igjen tog flere Afskrifter og tillige oversatte Skriftet paa tydsk. Det var hans Hensigt med en tilføjet Supplik at overlevere det til Kongen og Raadet, medens han desuden sammenfattede de vigtigste Punkter deraf til en kortere Fremstilling, der kunde være lettere læselig end den vidtløftige Apologi; han haabede sikkert derved at kunne naae Maalet, Beskyttelse for Ulfeldt i Sverig. Men imidlertid fik Sperling aldrig Slutningen tilsendt fra Ulfeldt; thi dennes Brev, hvormed de sidste Ark fulgte i en Pakke, faldt i den danske Regerings Hænder, og omend der ikke er noget Bevis — i hvert Tilfælde ikke noget, der er forekommet Anm. — paa, at, som Moldenhawer har ment²⁾, selve Pakken har havt samme Skjæbne, kom Slutningen af Apologien i hvert Tilfælde dog, som Sperling skriver, „i fremmede Hænder“. Kort efter indtraadte Ulfeldts Død; men skjøndt der saaledes ikke længere directe kunde udvirkes noget for ham ved Skriftet, opgav Børnene dog ikke Planen om at bringe det frem for

¹⁾ Om ham se Danske Samlinger VI, 228.

²⁾ Skandinav. Litteratur Selsk. Skrift. 1808. p. 174.

Offentligheden. Efter med megen Vanskelighed at have samlet den Afdødes Papirer, hvoriblandt en egenhændig Afskrift af Apologien maa have været, spredte de Copier rundt om til deres Venner. Den er den stadige Gjenstand for Brevvexlingen i Løbet af 1664. Plettenberg synes endog at have virket for at faae den trykt i Tydskland. Sperling, der ikke engang vidste, at Slutningsarkene vare bortkomne, skrev til Ellen Kirstine Ulfeldt i Brügge¹⁾, forat hun skulde minde sine Brødre om at sende ham Resten; han fik Svar fra Søsteren, Anna Cathrine, der lovede ham, at han skulde faae den; dog kunde hun ikke undertrykke den samme Frygt, som Ulfeldt havde følt ved Udarbejdelsen, at Skriftet nemlig skulde skade hendes „stakkels Moder“, et rørende Bevis paa den dybe og inderlige Sorg, hvormed Ægtefælle og Born — maaske ingen mere end netop hun, den ældste Datter, der i saa meget lignede Moderen — saa Leonora Christina indesluttet i Blaataarn. Dog først langt hen paa Sommeren i Juli eller August har den yngre Sperling, der havde arvet sin fængslede Faders Pligter mod den ulfeldtske Familie, faaet Slutningen af Apologien tilsendt. Tidligere var denne sendt directe til Sleun, der maaske endog endnu før havde overleveret Begyndelsen til den svenske Regering, og da nogle af Børnene i Juni kom til Sverig, medbragte de naturligvis andre Afskrifter, hvilket foranledigede den danske Resident Jens Juel til Forestillinger ved Hoffet. Ogsaa i Frankrig sørgedes der for Udbredelsen; Ulfeldts Ven la Peyrère havde her paataget sig dette Hverv, og det Indtryk, som Apologien maatte gjøre i de fornemme franske Kredse, var Sønnen meget magtpaaliggende²⁾. Ved de paa denne

¹⁾ Jeg antager, at det er denne af Søstrene, Sperling betegner med: M. Hel. zu Brügge. Gl. kgl. Saml. 3094 4to.

²⁾ Denne Skildring af Apologiens Historie er tagen fra: Suhms nye Samlinger III, 244, 247, 255—56, 261. Wolffs Journal for Politik 1815. IV, 277; 1816. I, 127—28, 130—32. Skandinav. Litter. Selsk. Skrift. 1808. p. 173—4. T. A. Becker: To Fortællinger o. s. v. p. 140—1. Fryxell: Handlingar rörande Sverges historia ur utrikes arkiver I, 119. Sperlings Autobiographi i Gl. kgl.

Maade opstaaede mange Afskrifter er det let at forstaae, at der, som omtalt, kan findes Afvigelser i de to Texter, hvilket senere nærmere skal berøres. Om den Indflydelse, Apologien har havt, er det naturligvis umuligt at have nogen afgjort Mening; kun bør det fremhæves, at Paastanden deri, om at Ulfeldt endnu stadigt til sin Død havde været svensk Undersaat, blev hævdet af den svenske Regering ligeoverfor den danske¹⁾. Ligeledes har Apologien tjent som Grundlag for en Biographi af Ulfeldt og Leonora Christina, der er skreven før hans Død af en af hans Nærmeste²⁾, og enten derigjennem eller umiddelbart er den vistnok bleven benyttet af Rousseau de la Valette til hans „nouvelle historique“, hvor imidlertid, som Molbech har sagt, Digt og Sandhed ere blandede med hinanden. Denne Omsorg for Apologien staaer som et smukt Træk i Ulfeldts Børns Charakter; vel virkede de tillige for sig selv ved at virke for Faderen; men Pieteten mod dennes Minde og Bestræbelsen for at rense det for Beskyldninger vidner højt om Hengivenhed og Kjærlighed.

Grundtanken i Apologien er følgende: den mod mig rettede Beskyldning for Højforræderi er ubevislig og usand; de af mig paatagne Forpligtelser, som ifølge Højesteretsdommen gjøre min foregivne Forbrydelse endnu større, ere aftvungne mig og derfor uden nogensomhelst Gyldighed. Medens man nu kunde vente, at det første Punkt, der unægteligt er det væsentligste, og hvis Godtgjørelse vilde gjøre det andet overflødigt, var vidtløftigst behandlet, er netop det modsatte Tilfældet, og kun en forholdsvis ringe Del er hel-

Saml. 3094 4to. Brev fra Sperling af 15. Septbr. 1663 (ny Stil) til Corfitz Ulfeldt. Afskr. i Ny kgl. Saml. 637 Fol. Plettenbergs og Christoph Sleuns Breve til Sperlingerne, Ulfeldts Sønners Breve fra Basel 1664 til den yngre Sperling. Ulfeldtske Sager (Geh. Ark.). Brev fra Christian Ulfeldt til den yngre Sperling af 24. Maj 1664. Ny kgl. Saml. 2146 c. 4to. Corfitz Ulfeldt den Yngres Breve til la Peyrère. Afskrifter i Ny kgl. Saml. 2139 b. 4to.

¹⁾ Afskrifter af Forhandlingerne 1664 i Ulfeldtske Sager.

²⁾ Afskrift i Ny kgl. Saml. 2139 b. 4to.

liget til dette Bevis. Han benytter her med Dygtighed de Blottelser, som den danske Regering havde givet sig ved sin uomtvistelige Brøde at dømme ham uhørt, og han modbeviser let Paastanden om Nødvendigheden af en øjeblikkelig Dom ved at henvise til, at han ingen Tropper har, ingen Officierer og ingen bevislig Medskyldig; han kunde have tilføjet, at da Brandenburg netop havde angivet ham, var Faren jo fjernet; han sætter sit Nej mod Regeringens Ja, da denne af Hensyn til Churfyrst Frederik Vilhelms Ønske jo ingen Aktstykker havde offentliggjort, og han hævder, at Hovedgrunden til Fremgangsmaaden mod ham er Begjærlighed efter at tilrane sig, hvad han endnu har tilbage. Men man savner her som i alt, hvad der paa denne Tid fremkom fra hans og hans Tilhængeres Side, en Opklaren af Forholdet til Brandenburg; den almindelige Benægtelse bliver mistænkelig ved ikke at gaae ind paa selve det foreliggende Spørgsmaal. Det er ikke paa Dømmens almindelige Udtryk, men paa de til Grund liggende Aktstykker, at Historiens Beskyldning støtter sig; den kan heller ikke rokkes ved Benægtelsens almindelige Udtryk. Det er ikke her Hensigten at undersøge selve Ulfeldts Skyld eller Uskyld 1663; men det kan fastslaaes, at Apologien ikke bringer noget egentligt nyt Moment frem til dette Spørgsmaals Besvarelse.

Ulige interessantere er Bevisførelsen med Hensyn til det andet omtalte Punkt. Foruden at der gives enkelte spredte nye Træk til Skildringen af Ulfeldts og hans Hustrus Fangeliv paa Bornholm, som f. Ex. at de ikke fik Lov til at købe sig Levnetsmidler for deres egne Penge, er Skildringen af den Maade, hvorpaa de omtalte Forpligtelser, nemlig Deprecationen af 27. October 1661 og Reverset og Eden af December 1661, bragtes tilveje, væsentligt ny og omend i visse Punkter farvet og unøjagtig, saa dog i det Hele ved en kritisk Sigtelse anvendelig.

Det bør her for det første bemærkes, at Forholdet mellem Deprecationsskrivelsen og Reverset er urigtigt gengivet. Vistnok for at gjøre Modstanden tilsyneladende endnu sejgere, end den var, giver Ulfeldt det med Urette Udseende af, at den

første kun indeholdt en ydmygende Erklæring om hans Brode overfor Kongen, men intet om de forskjellige materielle Opofrelser, hvormed Frigivelsen maatte kjøbes, hvilke han henfører alene til Reverset, der først underskrevet d. 14. December¹⁾. Deprecationsskrivelsens virkelige Indhold kan sees af Gjengivelsen i *Nyt histor. Tidsskr.* IV, 435—36, og det kan end yderligere fremhæves, at om to Punkter, nemlig Leonora Christinas Opgivelse af sin Titel som Grevinde til Slesvig og Holsten, hvorpaa der dog i Apologien lægges saamegen Vægt, og Afkaldet paa Obligationen paa de 63,000 Rdl., vare Ulfeldt og Grev Christian Rantzau enige allerede d. 3. October efter kun faa Samtaler²⁾. Derimod er der Intet til Hinder for at troe paa en fastere Modstand mod Deprecationsskrivelsens øvrige ydmygende Indhold, end Molbech har været tilbøjelig til.

Om den Maade, hvorpaa Reverset af 14. December, som Oberstlieutnant Lützens afnødede de Fangne i Henhold til Ordren af 7. December³⁾, bragtes tilveje, have vi hidtil intet sikkert vidst. Selve Indholdet af Reverset er tildels angivet, dog uden at henføres til det, i *Nyt hist. Tidsskr.* IV, 437—38; men der maa foruden mindre vigtige Bestemmelser endnu dertil føjes Afkaldet paa Hævn over Fuchs og paa de i Roskildefreden bestemte Fordele, ligesom ogsaa Deprecationsskrivelsens Tilbud her vare blevne til Løfter. Skildringen i Apologien af de Overvejelser, som den uventede Fordring gav Fangerne Anledning til, er omend noget theatralsk, dog sandsynlig. Da Hr. Ziegler med en mærkelig Ligegyldighed for det virkelige historiske Udbytte, der kan drages af Apologien, kun har antydnet, men ikke gjengivet

¹⁾ Molbech har i sin Afhandling i *Nyt hist. Tidsskr.* IV. ikke tydeligt angivet noget om dette Revers og derved bragt Forvirring ind, som om endelig en Overenskomst først var truffen i Kjøbenhavn. Originalen findes i Ulfeldtske Sager.

²⁾ *Nyt hist. Tidsskr.* IV, 423.

³⁾ *Nyt hist. Tidsskr.* IV, 436.

dette Afsnit, maa det være tilladt her at give et fyldigere Uddrag deraf efter Afskriften paa det kgl. Bibliothek.

Oberstlieutnant Lützens overgav Ulfeldt Reverset, som han skulde egenhændigt afskrive og undertegne tilligemed sin Frue; han tilføjede, at det gjaldt deres Frihed, som Underskriften vilde give dem; et Skib laa færdigt til at overføre dem til Kjøbenhavn. Inden et Par Timer fordrede han Svar. Da Ulfeldt havde læst det, svarede han, at Døden var ham kjærere; i hvert Tilfælde burde hans Hustru underrettes derom, da det gjaldt hendes private Formue, ligesaameget som hans, og den Besked gives hende fra ham, at han ikke vilde underskrive det, med mindre det forandredes meget. Dette Ønske opfyldtes, og Lützens, der roses meget for sin Høflighed og Humanitet, meddelte Ulfeldt den næste Dag, at Leonora Christina, bedrøvet som hun var derover, havde erklæret at ville rette sig efter sin Mands Bestemmelse. Ulfeldt fastholdt endnu sin Modstand; men Lützens betydede ham, at han i saa Fald maatte være vis paa at døe i Fængslet, og at det i det Hele var uvist, hvilke Beslutninger Regeringen maatte komme til. Et endnu stærkere Indtryk gjorde Erindringen om nogle Ord af Grev Rantzau, at deres Hentelse flere Gange havde været besluttet og egentligt kun var opsat. Han fik nu en kort Betænkningstid, hvorunder Lützens underrettede Leonora Christina om det Skete. Fra et lille Vindue i sit Fængsel, som var nedenunder hendes, kunde Ulfeldt i stille Vejr raabe til hende¹⁾; med Samtykke af Lützens, der endog paabød almindelig Rolighed for at lette denne Samtale, satte han sig paa denne Maade i Forbindelse med hende og raabte højt og tydeligt følgende Ord: Min Frue, finder De det rigtigt og nødvendigt, at vi vedblive at leve og hentes i de Ulykker, som omgive os, eller

¹⁾ Tidligere havde de ogsaa samtalt paa denne Maade med hinanden; men Fuchs havde kort før sin Tilbagekaldelse befalet Soldaterne at gjøre saamegen Larm, at det forhindredes. Leon. Chr.'s Autobiographi i Ny kgl. Saml. 2146 4to.

skulle vi ende vor Tragedie ved den Død, som man truer os med? Leonora Christinas Svar lød kun saaledes:

Rebus in adversis facile est contemnere mortem.
Fortius ille facit, qui miser esse potest.
Accidit in puncto, quod non speratur in anno.¹⁾

Selv da han igjen spurgte, om hun ikke havde mere at sige, svarede hun, at hun havde udtalt sin Mening, og Ulfeldt, der anerkjender hendes Mod som større end sit eget, forstod hende. Han besluttede sig altsaa til at underskrive efter først forgjæves at have forsøgt paa at faae indflettet en Tilladelse til at anklage Fuchs. Men han beklager sig bittert over, at de selv herefter holdtes bevogtede paa Slottet, og at der paa Skibet var 24 bevæbnede Musketerer, hvilket sidste med Undtagelse af Tallet stemmer med Ordren til Lützens.

Angaaende deres Ophold i Kjøbenhavn i Grev Rantzaus Gaard fortæller Ulfeldt omtrent saaledes: Efter Ankomsten fra Bornholm boede de hos Grev Rantzau, der beværtede dem godt paa egen Bekostning; men Vagten af Musketerer vedblev. Den næste Dags Aften leverede Greven dem et nyt Revers til Underskrift, som de skulde afskrive og underskrive til den næste Morgen. Ulfeldt læste det strax, og da han intet nyt saa, som gjorde dem yderligere Tort, erklærede han sig villig til at underskrive. Kort efter sendte Greven en Cavaler til ham med Ordre til, at han skulde datere det nye Revers: Kjøbenhavn. Ulfeldt paastaar, at Grunden hertil var, at man vilde give det Udseende af, at Reverset var underskrevet i Frihed i Kjøbenhavn; men dette var ikke Tilfældet, da Musketererne stadig bevogtede dem. Med Hensyn til Eden²⁾ hævder han, at ogsaa den er aftvungen, da Grev

¹⁾ De to første Vers skal ogsaa Karl I af England under sin Fængsling have nedskrevet i en Bog. Raumer: Geschichte Europas seit dem Ende des funfzehnten Jahrhunderts. V, 277.

²⁾ Om den se Nyt hist. Tidsskr. IV, 439.

Rantzau affordrede ham den, medens han endnu var bevogtet af Musketererne; paa Ulfeldts Svar, at han, som efter Reversen var borgerligt død og forvist til en Krog af Landet, fandt en saadan Ed overflødig, hvis Reverset ikke forandredes, havde Greven endog truet ham med at lade ham føre tilbage til Bornholm af Vagten, som stod i god Orden i Porten.

Ved det her omhandlede Revers bringes man let til at tænke paa det hos Paus¹⁾ anførte Document af 23. December 1661. Men dette, der er et Aftryk af et paa Regeringens Foranstaltning trykt Aktstykke, er i Virkeligheden kun et Brudstykke af Originalreverset, der findes i Gehejmearkivet²⁾, egenhændigt skrevet af Ulfeldt og underskrevet baade af ham og hans Hustru, hvilket bærer som Datum: d. 21. December. Alle de forskjellige Afstaaelser af Gods, Len, Mobilier, Obligationen o. s. v. ere udeladte i det hos Paus optagne, vel netop fordi det var bestemt for Offentligheden³⁾; men da det næppe kan antages for muligt, at man har affordret Ulfeldt Underskrift paa en mindre omfattende Forpligtelse 2 Dage efter den egentlige, maa det hidtil bekjendte Revers antages for uægte⁴⁾. Vel bliver den forskjellige Datering tilbage; men naar man gaaer ud fra den almindelige Beretning⁵⁾, at Fangerne ankom til Kjøbenhavn d. 21. December, og dermed forener Apologiens Skildring af den Tid, der

¹⁾ Paus: Corfitz Ulfeldts Levnet II, 211—14.

²⁾ Ulfeldtske Sager.

³⁾ En lignende Udeladelse havde fundet Sted i de i Trykken udkomne Oversættelser af Deprecationskrivelsen af 27. Octbr., hvilket Molbech allerede har bemærket i *Nyt hist. Tidsskr.* IV, 440.

⁴⁾ Af samme Grund kunde man være tilbøjelig til ogsaa at forkaste den ligeledes hos Paus (II p. 210) trykte Forpligtelse af 22. December, der paa en Gang har Charakter af et Slags Skjødebrev og en Troskabsed, tilmed da den af afstaaet Gods kun omtaler det i Sjælland; men det bør dog bemærkes, at det første Afsnit ikke findes i noget andet Revers.

⁵⁾ Paus anf. Sted II, p. 210; Wolff's Journ. for Politik 1816. III, 136; Kort og sandfærdig Beretning om Ulfeldts uhørte Daad 1663. Afskr. bl. And. i Thott. 1137 Fol.

medgik inden Underskriften, bliver man tilbøjelig til at antage, at det forelagte Aktstykke har havt d. 21. til Datum, hvilket er gaaet over i Ulfeldts Revers, omendskjøndt dette egentligt først er underskrevet d. 23. Reverset af 21. December indeholder nogle, omend mindre væsentlige, Afvigelser fra det af 14. December. Der er saaledes tilføjet et Løfte om ingen „aabenbare eller hemmelige conventicula at anstille“, og at Kongen kun skulde være forpligtet til at tilbagelevere Ulfeldts Papirer og Breve „saavidt de hans kgl. Majestæt og hans kgl. Arvehus ikke imod ere“¹⁾. Saaledes var der virkelig foretaget Forandringer i Reverset fra Hammershus, og en ny Datering altsaa rimelig. Men det kan ikke nægtes, at den danske Regerings Handlemaade ved ikke at offentliggjøre Reverset af 14. December og kun i en forvansket Form Deprecationsskrivelsen og Reverset af 21. December ikke kan frikjendes for uædle Bevæggrunde. Hvad Eden angaaer, bør det erindres, at Ulfeldt ikke havde ganske Ret i at betragte sig som borgerligt død; thi begge Reversene indeholdt et mærkeligt Løfte, der allerede i Deprecationsskrivelsen²⁾ havde været et Tilbud, om at hvis Kongen vil bruge ham i Fremtiden som extraordinær Envoyé i Udlandet, han da ikke alene forpligter sig til Troskab, men ogsaa til at gjøre de to første Rejser paa egen Bekostning.

Foruden disse Grundtræk indeholder Apologien nogle andre Punkter, som fortjene Opmærksomhed.

Som allerede tidligere berørt, hævder Ulfeldt sin Stilling som svensk Undersaat eller, som han kort efter siger, som svensk Vasal og vil bevise den ved, at Reverset, hvorved han gav Afkald paa ethvert andet Lydighedsforhold end det til den danske Konge, er som aftvunget ugyldigt. Men han glemmer at fremhæve, at han 1659 lige saa bestemt havde

¹⁾ Derimod mangler i det af 21. følgende: Jeg vil og h. kgl. Maj. med forderligste et Lel kostelig cantor [Skrin] som ogsaa en temmelig Parti af Brisilientre allerunderdanigst offerere.

²⁾ Efter Originalen i Ulfeldtske Sager.

fralagt sig ethvert undersaatligt Forhold til Sverig¹⁾, og at der siden den Tid ingen Forandring var foregaaet med hans Stilling. Men dengang var han jo rigtignok anklaget af selve den svenske Regering. Det kan ikke kaldes andet end et uhaederligt Kneb, Ulfeldt her anvender.

Medens den nu trykte, i Böhmen fundne Text paa flere Steder har enkelte Stykker, som den herværende Afskrift mangler, findes der derimod i denne et meget vigtigt Punkt, som savnes i hin. Efter at have mindet „de Store og Mægtige“ om den Hævn, der engang vil ramme dem efter deres Død²⁾, fortsætter han nemlig omtrent saaledes: Han har aldrig gjort noget mod Kongen af Danmark, undtagen at han har tjent Sverig; men hertil havde han havt Ret som en fri Mand, der ingen Förpligtelser havde paa Grund af, at man i Danmark havde afsat ham fra hans Embede, havde frataget ham alle hans offentlige Indtægter, ja endog hans private Ejendomme og begaaet store Uretfærdigheder mod ham. I fem Aar havde han stadigt anmodet om Retfærdighed; derefter havde han maattet søge sin Oprejsning, saaledes som han havde gjort det, ved at tjene den svenske Krone; men forøvrigt var alt dette jo forsonet og udslettet ved Freden mellem Sverig og Danmark.

Det er det eneste Sted i Apologien, ja hvad mere er, i alle hittil bekjendte, offentlige og private Skrivelser, hvor Ulfeldt selv forsvarer og begrundet Hovedpunktet i sit Liv, Ophidselsen til og Deltagelsen i Karl Gustavs Krig mod Danmark. Det er en lignende Betragtning, som findes i den kort efter Apologien skrevne, ovenfor omtalte Biographi, naar det der hedder: Grev Ulfeldt troede at kunne forsvare sin Handling ved sit Privilegium som fri Adelsmand, saaledes som han er født, og saaledes som alle Adelsmænd i Valgriger ere fødte, og han troede, at han uden Bebrejdelse kunde opnaae at gjenerhverve en Del af sine Godser ved Kong Karl af Sverigs Vaaben, da han ikke kunde opnaae det ved Kong Frederik af Danmark

¹⁾ Nyt hist. Tidskr. IV, 49—50.

²⁾ Den anmeldte Bog p. 312.

og hans Ministres Retfærdighed. — Ved Siden heraf kan mindes om Ulfeldts eller i hvert Fald en af hans Meningsfællers og Ligestilledes Ytringer til den engelske Gesandt i Stokholm, Whitelocke (1654¹⁾): Da mit Land har jaget mig i Landflygtighed, har jeg Ret til at opgive det, og det Sted, hvor jeg lever og underholdes, er mere mit Land end det, hvor jeg er født, og som ikke vil lade mig leve der. Foruden den Tankegang, der ligger til Grund for disse forskjellige Udtalelser, har der ganske vist ogsaa virket andre Betragtninger for at gjøre Ulfeldt til Danmarks Fjende, hvilke nærmest have fundet deres Udtryk i den omtalte Landflygtiges fortsatte Ytringer: at han troede at gjøre Danmark en stor Tjeneste ved at befrie det for det Tyranni og den Favoritregering, det nu var under, og bringe det under Cromwells frie Regering, eller i Ulfeldts bekjendte Opfordring til Landsdommerne og Landcommissairerne i Danmark 1657 om at sætte sig op mod dem, der kun hjælpe til at spænde dem Lænken om Fødderne, berøve dem deres Friheder og tilsidst reducere dem til Skattebønder²). Men det synes berettiget ved at undersøge Ulfeldts Bevæggrunde til og Betragtningssmaade af sine Skridt mod Danmark at lægge Vægten og Eftertrykket paa de først omtalte Udtalelser fremfor paa de sidste, der lade ham ville gjenoprette den aristokratiske Regeringsform i Danmark. Thi vel have de forskjellige Motiver næppe nogensinde virket adskilte fra hinanden, ligesaavel som det kan være vanskeligt at fastholde dem adskilte i Theorien; men naar man seer paa Apologiens klare Ord, paa den Iver, hvormed der virkes for at hidse baade England og

¹) A Journal of the Swedish Embassy in the years 1653 and 1654 by Bulstrode Whitelocke. London 1855. p. 95—96. Udgiveren, Henry Reeve, af denne 2den Udg. antager, at den Omtalte, der havde ønsket sit Navn skjult, maa have været Corfitz Ulfeldt selv, idet W. i et Manuscript til sine Børn omtaler ham ved Navn, som en Mand, der nærede lignende Følelser mod sit Fædreland. Molbech antog det tidligere for at have været Ebbe Christoffersen Ulfeldt. Hist. Tidsskr. III, 420.

²) Holberg: Danmarks Riges Historie III, 243.

Sverig til Krig mod Danmark, paa den Inconsequents, hvormed der i den demokratiske Republik i England og i Monarkiet i Sverig sees Redning for Aristokratiet i Danmark, og endeligt paa Tidspunktet, da det indskrænkede Kongedømme endnu var til i Danmark, og Kongens absolutistiske Tendentser endnu kun vare i deres Fødsel, da føler man, at der af de Landflygtiges Coloni i Sverigs Hovedstad arbejdedes ikke saameget i Kraft af Meningen om een Regeringsforms Fortrin for en anden, som i Kraft af Hensynet til sig selv og sin egen Ret. Men dette maa ikke forstaaes som en blot og bar egoistisk Opfattelse. Hvad der ligger til Grund derfor, er den ensidige Overdrivelse af Individets Ret ligeoverfor Kongen og Staten, der er et Særkjende for den gammelaristokratiske Opfattelse. Idet denne, støttet paa de feudale Traditioner, gjør Eden til Adelsmandens og Ridderens stærkeste Baand, men tillige netop hævder Gjensidigheden i Løfternes Overholdelse som Betingelse for Edens Gyldighed, kommer den til det Resultat, at naar Kongen og Regeringen forbryder sig imod En, da ere ogsaa Ens egne Forpligtelser og Ens egen Ed ugyldig, da har man Ret til at vælge sig en anden Herre og til at søge sin Oprejsning i Indland og Udland, Følgerne blive, hvilke de ville.

Det var vistnok denne Tankegang, hvormed under Unionstiden de svenske Adelsmænd for dem selv forsvarede deres Frafald fra den ene Herre til den anden, eller de danske deres Opsigelse af Christiern II; denne Betragtningmaade foresvævede sikkert Karl af Bourbon, da han svigtede Frants I¹⁾, eller de polske Adelsmænd, der forlod Johan

¹⁾ •Le connétable ne s'en tenait plus aux moyens légitimes de défense. Il se plaisait, dit-on, à répéter le mot d'un chevalier gascon à Charles VII, qui lui demandait, si quelque chose pourrait le décider à manquer de foi à son roi. •Non pas l'offre de votre couronne, mais un affront de votre part. L'affront était venu, et Bourbon, s'estimant dégagé du devoir féodal, ne parut pas même soupçonner, qu'il existât un autre devoir, celui du citoyen envers la patrie. Henri Martin: Histoire de France, 4me éd. VIII, 39.

Kasimir for at slutte sig til Karl Gustav¹⁾, eller Prindsen af Condé, der forenede sig med Spanierne mod sit eget Fædreland, eller endnu senere svenske Adelsmænd, der efter Karl XI's Reduktion haabede paa dansk Hjælp mod deres Konges Undertrykkelser²⁾. I Valgriger, hvor Kongens Person og Staten i Theorien skarpt adskiltes, fordi den i hvert Fald i Principet tilfældige Konge ikke kunde blive et fuldstændigt Symbol paa den ikke vxlende Stat, laa det ikke saa fjernt at ville hævne sig paa Kongen uden at blive sig sin Brøde som Fædrelandsfjende bevidst. Men den theoretiske Adskillelse af Forholdet til Kongen og Forholdet til Landet kunde ikke i Gjærningen overholdes, og Mangelen paa Hensyn hertil frembragte en Sammenblanding deraf, der lod ikke alene Regenten, men ogsaa Landet bøde. Man hævner sig f. Ex. paa Regenten ved at paaføre ham Krig; men man glemmer, at ogsaa Landet lider derunder; man hævner sig paa Regenten ved at berøve ham nogle Provindser; men man glemmer, at ogsaa Landet derved mister dem. Men denne Glemsohmhed er en Forbrydelse, en Miskjendelse af Borgerpligten, og efterhaanden som Følelse for Landets Integritet og dermed Fædrelandskjærlighed er stegen som Følge af eller i hvert Tilfælde i Vexelforhold til den sig udviklende Statsides concentrerende Indflydelse, desto større er Forbrydelsen bleven. Man maa ikke af de anførte Exempler fra det 17de Aarhundrede slutte til Datidens Miskjendelse af dette Forhold; dertil see vi paa den ene Side f. Ex. i Danmark netop en stærk Integritetsfølelse og Fædrelandskjærlighed ved Sorgen over Sundprovindsernes Tab, paa den anden Side Nordens første Adelsmand, Axel Oxenstjernes Fordømmelse over Ulfeldts Optræden i Sverig³⁾. Det er imidlertid

¹⁾ Carlsson: Sveriges historia under konungarne af pälziska huset. I, 108, 111. Man erindre ogsaa Radziejowskis Forhold i Sverig.

²⁾ Fryxell: Berättelser ur svenska historien XVII, 403. Jvfr. ogsaa Fryxell: Handlingar rörande Sverigs historia II, 413 ff.

³⁾ Habui equidem causas neque paucas neque leves, ob quas exemplo aliorum, maxime Radzielski alicujus vel Ulfeldii deserere meos et ad alios transire potuissem, verum semper malui

ikke saameget Hensigten her at bedømme Brøden som at fastholde, at vi troe i den omtalte aristokratiske Opfattelse at see det Hovedpunkt, hvormed Ulfeldt for sin egen Samvittighed forsvarede sin Handlemaade. Det var næppe saameget en politisk Mening om Aristokratiets Fortrin for Absolutismen, som den stolte Adelsmands Mening om Adelsmandens Uafhængighed. Herved blev Spørgsmaalet hos ham paa en Gang et Principspørgsmaal og et personligt Spørgsmaal, der kunde groe sammen med endnu et Hovedmoment i hans Stemning og en Hovedbevæggrund til hans Handlemaade, der ikke maa glemmes, personlig og egoistisk Had og Hævnlyst¹⁾.

et nunc quoque mallem cum Innocentio meo [!] descendere in forum cervicemque præbere carnifici quam vicinis æmulis Sueciæque libertati insidiantibus manifestare patriæ meæ imbecillitates, atque ita ipsam in exitium, me in sempiternam proditiæ illius infamiam conjicere. Hugonis Grotii *Belgarum Phoenicis manes ab iniquis obtreccationibus vindicati. Delphis Batavorum* 1727. II, 347. — Det kan ogsaa fremhæves, at den omtalte Biographi bedømmer Ulfeldts Handlemaade saaledes: Si le ressentiment du Comte Ulfeld fut trop emporté, la faute, qu'il fit, fut bientôt réparée par la paix; og endvidere siger, at U. bad Karl Gustav fritage sig for Deltagelse i den anden Krig *parce que les premières fautes peuvent être pardonnées, et que les secondes ne le sont pas*. Sorbière, hvis Bog dog blev forfulgt paa den danske Regerings Tilskyndelse netop paa Grund af dens gunstige Omtale af Ulfeldt, udtaler sig saaledes om dette Punkt af hans Liv: Il passa en Suède, ce qui le rendit effectivement criminel. Sorbière: *Relation d'un voyage en Angleterre. Cologne* 1666. p. 152. I et Brev fra Kirstine Munk til Leonora Christina, dat. Boller d. 21. Juni 1656 siger hun, at hun betragter det Rygte, der gaaer, at Ulfeldt har tilbudt Sverig 2 Tdr. Guld for at gaae mod Danmark, som en Løgn. Ulfeldtske Sager.

¹⁾ Her kan ogsaa bemærkes den Inconsequents, som Ulfeldt gjorde sig skyldig i ved at betragte sin Stilling som fri, da han var afsat fra sine Embeder i Danmark, og dog vedblive at kalde sig og lade sig kalde Righshofmester. En ny Righshofmester valgtes i October 1652 (*Danske Magazin* 3 R. IV, 227); men et Aktstykke angaaende Sperling, dateret Stokholm d. 16. September 1653 begynder saaledes: *Ich Corfitz Ulfeldt . . . des Reiches Däne-*

Slutningen af Apologien mangler, som omtalt, i den nu trykte Text; men da den er af ikke ringe Interesse, skal den her gjengives i Udtog. Ulfeldt fremhæver, hvor uretfærdig den Behandling, der er bleven ham og hans Hus til Del, vilde vise sig, hvis det var bekjendt for Verden, hvorledes han har virket for Frederik III ved hans Valg til Konge, og hvilken Ulejlighed og Arbejde han har havt med dem „qui de toute voulaient faire élection d'une puissante cabale“ [?] og med at forhindre deres Planer, som havde Blikket rettet paa andre Fyrster. Han maatte forsvare Kongens Person offentligt i Nærværelse af hele Raadet; thi de, som dengang vare Vælgere, opstillede visse Punkter, ifølge hvilke de offentligt paastod, at Frederik III ikke kunde blive valgt til Konge uden Rigernes og Indbyggernes fuldstændige Ødelæggelse; dog vil han ikke denne Gang omtale disse Punkter. Men han tog da alene Frederiks Parti, forsvarede offentligt hans Person og modbeviste de nævnte Punkter, der skulde være et Grundlag for hans Udelukkelse fra Kronen, Alt med en saadan Kraft, at Forslagsstilleren offentligt for Rigets Vælgere og i Overværelse af en stor Del af Rigets Stænder afstod fra sit Forslag, og alle hans Tilhængere ligeledes opgav det. Han vedblev at virke for Valget, lige indtil det var afgjort. Dette er bekjendt for de Herrer af Raadet, som dengang vare Vælgere, af hvilke en Del lever endnu. Hvis Kongen ønsker at faae det nærmere at vide, kan han erfare det af dem; maaske vil man give ham selv (Ulfeldt) Lejlighed til at offentliggjøre det sammen med andre meget vigtige Forhold, som kunne bevise hans store Tjenester mod Kongen

marks Hoffmeister. • Gl. kgl. Samling 1112 Fol. I et Brev fra Karen Kruse til Leonora Christina af 22. November 1652 hedder det: •Nu har vi to Rigens Hofmestre, Gud bevare den ældste. • Ulfeldtske Sager. Exempler paa, at han ogsaa 1653 gik under denne Titel i Sverig sees i de la Gardiska Archivet VIII 198; X, 47. Modsigelsen bliver ikke mindre ved, at han allerede før sin Afsættelse havde protesteret mod en saadans Gyldighed, naar den ikke skete ved •ordentlig og lovlig Proces. • Højttrængende Æresforsvar p. 5.

og Kongehuset; men denne Gang vil han ikke tale videre derom. Kongen veed godt, at han aldrig har ladet sig mærke med, hvad der foregik ved Kongevalget eller anklaget Nogen eller forlangt nogen Belønning for ikke at komme til at gjælde for en ussel Lejesvend (un vil mercenaire). Han var den første, som forkyndte hans Valg, den første, som offentligt hilsede ham paa begge Rigers Vegne med Titel af Konge og Majestæt; han har sammen med Bisperne for Alteret sat Kronen paa hans Hoved, og han kan i det Hele med sikre Beviser gjøre det klart, at uden ham var Frederik III aldrig bleven valgt til Konge. Med en Henvendelse til Gud, der vil straffe hans Forfølgere uden Hensyn til deres Magt eller Storhed, slutter han derefter Apologien.

Hele denne Skildring hænger sammen med den Paastand, der i Ulfeldts sidste Dage og efter hans Død er bleven fremsat baade af ham selv, hans Hustru, Sperling¹⁾ og i den omtalte Biographi, om at han var den, der satte Frederik III's Valg igjennem. Hertil knyttedes i Reglen en Fortælling om, at Hertugen af Gottorp forjæves havde søgt at vinde ham for sit Valg²⁾. Her i Apologien ere Forholdene angivne noget mere i det enkelte, men alligevel i et fuldstændigt mystisk og mistænkeligt Slør, der bliver end yderligere mærkeligt ved, at der paa det Tidspunkt synes at mangle enhver Grund for Ulfeldt til at tilsløre Begivenheder, der blotte hans Fjender og hæve ham selv. Den Mand, der fører sit Fædrelands Fjender til Kamp mod det, kan ikke blot for at undgaae at synes „un vil mercenaire“ have undladt at benytte sine naturlige og berettigede Vaaben mod sine Modstandere. Ikke heller findes der i hans „højttrængende Æresforsvar“ Antyd-

¹⁾ Wolffs Journal for Politik 1816. I, 194. •Jammersmindet• p. 63. Suhms nye Samlinger. III, 227.

²⁾ I Carl Deichmans historiske Optegnelser findes netop en modsat Beretning: Ulfeldt vilde, at Hertugen af Holsten skulde udvælges til Konge, men frygtede for Norges Separation, hvor Sehested var Statholder, som altid mod Ulfeldt havde da conserveret det til Kong Frederik. Meddelelser fra det norske Rigsarkiv. Christiania 1870. I. 25.

ninger af et saadant Forhold 1618. At ingen andre samtidige Beretninger antyde noget lignende, vilde have mindre at sige, saalænge der kun taltes om hemmelige Brevvexlinger mellem Frederik af Gottorp og Ulfeldt eller om de desværre ubekjendte Forhandlinger indenfor Rigsraadet, men bliver paafaldende, naar her tales om, hvad der er foregaaet offentligt i Nærværelse af en Del af Stænderne, saameget mere som det strider mod alt, hvad tidligere er bekjendt om Rigsdagens Forhandlinger¹⁾. Der foreligger vel intet Bevis for hans Fjenders Beskyldninger, der ere gaaede over i Traditionen, at Ulfeldt og hans Parti have modarbejdet Frederik III's Valg; men enhversomhelst indre Sandsynlighed strider mod at tilskrive en blot og bar Misforstaaelse Oprindelsen af Striden mellem den yngre Linie af Christian IV's Sønner af første Ægteskab og Kirstine Munks Born og Svingersønner.

Det er sørgeligt at rejse Tvivl, hvor Tvivlen eo ipso maa forvandle sig til en Beskyldning for forsættlig Usandhed; men „dersom,“ saaledes som vor store Kritiker, C. Paludan-Müller, har sagt²⁾, „det ved al Historie, men navnlig ved Samtidiges Beretninger er Fortællingens Form og den Fortællendes Personlighed, der betinger Læserens almindelige Stilling til det Meddelte“, kan en usikker og tilsløret Form og en ikke gjennemgaaende vederhæftig Personlighed, der tilmed er Part i Sagen, ikke give Tillid til Beretninger, der staae i Strid med al Sandsynlighed og autentiske Aktstykker. Det er en Betragtning, der maa paatvinge sig saavel ved Apologiens sidst berørte Slutningspunkt som ved dens Hovedgjenstand: Beskyldningerne, der førte til Hojesteretsdommen af 24. Juli 1663.

¹⁾ Nyt histor. Tidsskr. V, 374 ff.

²⁾ Histor. Tidsskr. III, I, 90.

J. A. Fridericia.